V.N.

Cái Lợi, Cái Hại Và Sự Lợi Hại Của Hai Chữ Bí Hiểm

Trong văn giới, có những người ký tên rất rõ ràng: tên cha mẹ đặt cho sao thì cứ thế mà ký. Có người lại thích bút hiệu, vì tên thật quá dài, quá quê, quá dễ lầm với người khác, hoặc đơn giản chỉ vì muốn có một cái tên văn chương nghe cho ra vẻ văn chương.

Lại có những người chỉ ký hai chữ.

V.N.

Hai chữ ấy thoạt nhìn chẳng có gì đặc biệt. Hai mẫu tự La-tinh, có dấu chấm ở giữa, ngắn gọn, sạch sẽ, tiện lợi. Nhưng chính vì ngắn quá nên nó lại *lợi hại* vô cùng.

Nói cho đúng, cái hay của V.N. nằm ở cả ba chữ: *lợi, hại* và *lợi hại.* "Lợi" vì nó gọn. "Hại" vì nó chẳng nói cho người ta biết gì cả. Và "lợi hại" vì càng chẳng biết gì, người ta lại càng tha hồ đoán. Mà hễ độc giả đã bắt đầu đoán thì người viết có thể ngồi rung đùi mà đọc thiên hạ… cãi nhau về mình.

… Hai chữ mà hóa ra muôn nghĩa

V.N. có thể là gì?

Trước hết, người ta có thể nghĩ ngay đến *Việt Nam.*

Nếu tác giả thường viết về quê hương, lịch sử, văn hóa, tiếng Việt, phong tục, những chuyện buồn vui của dân tộc, thì hai chữ V.N. quả thật rất dễ được hiểu là *Việt Nam.*

"À, ông này chắc có lòng với đất nước."

Một người khác lại bảo: "Không! Tôi đọc kỹ rồi. V.N. phải là *Vì Nước.* Người ta viết về dân tộc mà. Ký *Vì Nước* thì mới đúng cái ý."

Người thứ ba cười: "Vì Nước gì mà văn chương lúc nào cũng nhớ quê? Tôi cho là *Về Nguồn."*

Thế là chỉ hai chữ mà đã có ba cách giải thích: *Việt Nam. Vì Nước. Về Nguồn.*

Chưa hết.

Nếu tác giả viết những bài có hơi hướng thiền, Phật pháp, vô thường, vô ngã, sắc không, người ta lại có thể đoán: "V.N. là *Vô Ngã."* Nghe cũng rất có lý.

Nhưng nếu tác giả lại viết về triết học, về con người, về bản ngã, về ý thức và hiện hữu, thì một ông bạn khác có thể đập tay xuống bàn: "Không phải *Vô Ngã*. Phải là *Vị Ngã.* Vì bài nào cũng xoay quanh con người, quanh cái tôi."

Thế là *Vô Ngã* với *Vị Ngã*, chỉ khác nhau một chữ mà làm cho buổi cà-phê kéo dài thêm nửa tiếng… *Vô-Vị*.

Rồi một ông có óc tinh quái hơn chen vào: "Các ông cứ suy diễn cao siêu làm gì. Tôi nghĩ V.N. là *Vợ Nhằn."*

Cả bàn cười ầm nhưng người ấy vẫn tỉnh bơ: "Tôi nói thật. Bút hiệu mà! Có ai cấm đâu?"

Đến đây thì khoa nghiên cứu V.N. bắt đầu đi vào một ngành học mới: *ngữ văn học quán cà-phê.*

… Cái "lợi" của V.N.

Phải nhận rằng V.N. rất *lợi.*

Lợi trước hết là *ngắn.*

Tên người ta đôi khi bốn năm chữ, viết hết tên họ đã mất cả một dòng. V.N. thì chỉ hai chữ, viết chưa xong một hơi thở đã hết. Lại còn lợi ở chỗ *không nhất thiết phải giải thích.*

Nếu ký "Nguyễn Văn A", người đọc biết ngay đó là một ông Nguyễn Văn A nào đó, nhưng ký V.N. thì người đọc chẳng biết Nguyễn gì, Văn gì, Vũ gì, Võ gì, Vân gì, Vĩnh gì, Việt gì. Càng hay hơn nữa là không biết *nam hay nữ.* Đó mới là cái lợi lớn.

Một bút hiệu thông thường thường để lộ khá nhiều điều. "*Đào Nương*" chẳng hạn, nghe đã có vẻ có một bóng dáng đàn bà thấp thoáng đâu đây. Nhưng V.N. thì kín như bưng.

Có thể là *Vân Nương*. Nghe rất nữ tính.

Có thể là *Vầng Nguyệt*. Cũng rất thơ.

Có thể là *Vũ Nguyệt*. Có thể là *Vĩnh Nghiêm*. Có thể là *Văn Nguyên*. Có thể là *Võ Nhân*. Có thể là *Vũ Nhỏ*. Mà cũng có thể chẳng phải họ tên gì hết.

Hai chữ V.N. giống như một cánh cửa khép hờ. Người đọc chỉ nhìn thấy hai chữ trên cửa, còn phía sau là ai thì không biết. Chính vì vậy mà nó *lợi* cho người viết. Nhưng cái lợi ấy lập tức trở thành cái *hại* cho người đọc.

... Cái "hại" của V.N.

Cái hại đầu tiên là người đọc *không biết gọi tác giả là gì.*

Gọi "ông V.N." thì lỡ là đàn bà? Gọi "bà V.N." thì lỡ là đàn ông? Gọi "anh V.N." thì lỡ người ta đã bảy mươi tuổi? Gọi "chị V.N." thì lỡ là một ông cụ? Thành ra an toàn nhất là: "Tác giả V.N."

Đó là cách gọi ngoại giao nhất, cũng là cách gọi… chẳng giải quyết được gì.

Cái hại thứ hai là người đọc bắt đầu *đoán*. Mà một khi đã đoán thì rất khó ngừng.

Có hôm, trong một quán cà-phê nọ, bốn năm người ngồi chung một bàn. Một người đọc bài của V.N. xong, gõ ngón tay xuống mặt bàn: "Tôi biết rồi. V.N. là *Vân Nương*."

Một ông khác phản đối ngay:

"Không thể nào!"

"Tại sao?"

"Vì Vân Nương là tên phụ nữ."

"Thì sao?"

"Tôi đọc văn V.N., tôi thấy giọng đàn ông."

Người thứ ba cười:

"Ông căn cứ vào đâu mà biết giọng đàn ông?"

"Thì tôi đọc văn!"

"Đọc văn mà nhìn ra giới tính tác giả được à?"

Ông kia hơi khựng lại. Nhưng đã lỡ nói thì phải chống đỡ:

"Ít ra tôi có cảm giác."

Người thứ tư xen vào:

“Cảm giác của ông mà đem làm bằng chứng thì chắc tòa án đóng cửa từ lâu rồi.”

Cả bàn cười. Nhưng ông đầu tiên vẫn chưa chịu thua:

“Tôi vẫn cho V.N. là Vân Nương.”

Vân Nương có nhất thiết phải là đàn bà?

Đây là lúc câu chuyện bắt đầu đi quá xa.

Một ông vốn thích văn học cổ điển bỗng nghiêm trang:

“Các ông đừng quên chuyện văn chương xưa. Đàn ông vẫn có thể viết dưới tên đàn bà.”

Một ông khác hỏi:

“Ai?”

Ông ta liền kể chuyện *Đào Nương*, bút hiệu của Phan Khôi. Rồi có người nhắc tới chuyện tác giả nam mang tiếng viết dưới một danh hiệu nữ, chuyện giả nữ trong văn chương, từ những trường hợp được bàn luận trong văn học Việt Nam cho đến những cuộc tranh luận về tác giả thật sự của Chinh Phụ Ngâm.

Một người khác lại lôi cả Tạ Chí Đại Trường vào câu chuyện, nhắc đến những trường hợp văn nhân, tác giả và nhân vật trong văn chương khiến người đọc phải xét lại cái gọi là “giọng nam”, “giọng nữ”.

Đang từ V.N., câu chuyện bỗng chạy sang Phan Khôi, rồi sang Chinh Phụ Ngâm, rồi sang vấn đề tác giả và bút hiệu.

Một ông ngồi im nãy giờ mới lên tiếng:

“Các ông đi xa quá rồi. Người ta hỏi V.N. là gì, chứ có hỏi lịch sử bút hiệu Việt Nam đâu!”

Nhưng chẳng ai nghe. Đã vào đường văn chương thì rất dễ đi lạc.

... V.N. là đàn ông hay đàn bà?

Cuộc tranh luận trở lại điểm xuất phát. Nếu là *Vân Nương*, vậy V.N. là đàn bà hay đàn ông?

Một ông bảo:

“Chắc chắn là đàn bà.”

Một ông khác lắc đầu:

“Không chắc. Bút hiệu là bút hiệu. Đàn ông dùng Vân Nương cũng được.”

Một người nữa góp lời:

“Nhưng tôi thấy lạ. Không bà nào tự gọi mình là *nương*.”

Lập luận này nghe có vẻ có lý.

Một người hỏi:

“Tại sao?”

Ông ta đáp:

“Vì *nương* nghe như cách người khác gọi một người đàn bà, chứ ít ai tự xưng như vậy.”

Thế là lại có người phản bác:

“Đào Nương thì sao?”

Lại một vòng tranh luận mới.

Có người nói *Đào Nương* là một bút hiệu nổi tiếng của Phan Khôi. Người khác bảo đó chính là bằng chứng cho thấy một ông có thể mang tên đàn bà.

Người thứ ba cười:

“Vậy thì Vân Nương càng có thể là đàn ông!”

Người thứ tư nói:

“Nhưng cũng chẳng chứng minh được V.N. là đàn ông.”

Đến đây, mọi người bắt đầu nhận ra một sự thật đau lòng: Càng tranh luận, càng không biết gì thêm.

… Hay là Vũ Hoàng Chương?

Một người bỗng nảy ra ý kiến táo bạo:

“Tôi cho rằng V.N. có thể liên hệ với *Vũ Hoàng Chương.*”

Cả bàn im lặng một giây. Rồi có người hỏi:

“Vũ Hoàng Chương thì V.N. ở đâu?”

“Vũ… thì V. Chương có N. gì?”

Ông kia giải thích:

“Thì biết đâu là một bút hiệu khác.”

Người đối diện lập tức phản bác:

“Không được. Vũ Hoàng Chương mất rồi.”

“Thì sao?”

“Nếu V.N. là người đang viết những bài này thì không thể là ông ấy.”

Một người khác cười:

“Ông nói cũng phải. Nhưng nếu V.N. là bút hiệu được dùng để viết lại, phỏng theo, hoặc tưởng tượng một giọng văn nào đó thì sao?”

Người kia lắc đầu:

“Các ông lại bắt đầu giả thuyết nữa rồi.”

Một ông ngồi cuối bàn, vốn ít nói, từ nãy giờ chỉ uống cà-phê, bỗng buông một câu:

“Vân Nương đâu nhất thiết là Vũ Hoàng Chương.”

Mọi người quay lại.

Ông nói tiếp:

“Vân Nương là hai chữ. Ai dùng cũng được. Đâu phải cứ thấy Vân Nương là phải nghĩ tới Vũ Hoàng Chương?”

Câu ấy nghe thật đơn giản. Nhưng nó lại là một trong những câu hợp lý nhất của buổi tối.

Bởi vì bút hiệu vốn là thứ *ai cũng có quyền đặt cho mình.*

... Hay V.N. là... Vũ Nhỏ?

Đang lúc câu chuyện tưởng đã đi vào ngõ cụt thì một ông người miền Trung bỗng cười:

"Tôi lại có cách giải thích khác."

"Gì nữa?"

"V.N. có thể là **Vũ Nhỏ**."

Cả bàn ngơ ngác.

"Vũ Nhỏ?"

"Ừ. Vũ nhỏ, để phân biệt với Vũ lớn."

Một ông hỏi:

"Vậy chữ N ở đâu?"

Ông kia đáp tỉnh bơ:

"N là *nhỏ*!"

Có người cười:

"Nhỏ bắt đầu bằng Nh, chứ đâu phải N?"

Ông ta khoát tay:

"Trong nhà quê gọi vậy chứ có làm từ điển đâu!"

Lần này thì cả bàn cười lớn. Nhưng xét kỹ ra, chuyện ấy cũng chẳng phải hoàn toàn vô lý. Ở nhiều gia đình Việt Nam, nhất là trong cách gọi bình dân, người ta vẫn có những lối phân biệt như *anh Hai, anh Ba, thằng lớn, thằng nhỏ*, hoặc dùng một đặc điểm nào đó để phân biệt những người cùng tên.

Vậy "Vũ Nhỏ" cũng có thể là một giả thuyết. Một giả thuyết… chẳng có bằng chứng. Nhưng trong cuộc chơi V.N., *không có bằng chứng lại chính là điều kiện lý tưởng để tiếp tục đoán.*

… V.N. và "Vụ Này"

Một ông khác vốn có khiếu hài hước lại nói:

"Các ông quên một khả năng."

"Khả năng gì?"

"V.N. là *Vụ Này."*

"Vụ này là sao?"

"Là bài nào người ta cũng hỏi: 'V.N. là ai?'"

Cả bàn cười. Ông ta tiếp:

"Vậy thì cái lợi hại nhất của V.N. là làm cho người ta nói về V.N. nhiều hơn là nói về bài viết."

Đến đây, mọi người im lặng. Vì câu nói đùa ấy lại chạm đúng chỗ.

Bút hiệu càng bí hiểm, người ta càng chú ý đến bút hiệu. Tên càng không rõ, người ta càng muốn biết người đứng sau cái tên.

Một chữ **V.** có thể là *Việt, Vũ, Võ, Văn, Vĩnh, Vân, Vị, Vô*… Một chữ **N.** có thể là *Nam, Nước, Nguồn, Ngã, Nguyệt, Nương, Nguyên, Nhân, Nhỏ*…

Ghép lại, hai chữ ấy có thể đẻ ra hàng chục, hàng trăm khả năng. Và mỗi độc giả có thể chọn một khả năng mà mình thích nhất.

... Lại có người bảo: V.N. là dân Quảng Nam

Nhưng chuyện chưa dừng ở đó. Có một ông vốn thích "điều tra gia phả" bỗng nói:

"Tôi nghi V.N. là người Quảng Nam."

Mọi người hỏi:

"Dựa vào đâu?"

Ông ta đáp:

"Văn phong."

Lại một lần nữa, cái chữ "văn phong" được đưa ra làm chứng cứ. Ông ta nói thêm:

"Có thể V.N. có liên hệ với gia đình cụ Phan-Sắc-Phán."

Người khác hỏi:

"Thế thì V.N. là gì?"

Ông ta suy nghĩ một lúc rồi nói:

"Có thể là *Vu Ngã."*

"Vu Ngã?"

"Ừ. *Vu-ngã-vũ*."

Mọi người nhìn nhau.

Có người hỏi:

“Ông vừa nghĩ ra phải không?”

Ông ta đáp:

“Thì nghiên cứu cũng phải bắt đầu từ giả thuyết.”

Người bên cạnh cười:

“Giả thuyết của ông thì bắt đầu hơi xa.”

Nhưng trong quán cà-phê, chẳng ai có quyền cấm một giả thuyết.

... Sau cùng, V.N. là gì?

Sau gần hai tiếng đồng hồ, bàn cà-phê đã có:

Việt Nam.
Vì Nước.
Về Nguồn.
Vô Ngã.
Vị Ngã.
Vân Nương.
Vầng Nguyệt.
Vợ Nhằn.
Vũ Nhỏ.
Vu Ngã.

Và biết đâu còn hàng chục cách giải thích khác mà chưa ai nghĩ tới. Một người tổng kết:

“Theo tôi, V.N. chắc chắn là đàn ông.”

Người khác:

“Tôi lại cho là đàn bà.”

Người thứ ba:

“Tôi cho rằng không thể biết.”

Người thứ tư:

“Tôi cho rằng V.N. là người Quảng Nam.”

Người thứ năm:

“Tôi lại nghĩ V.N. ở Nam California.”

Người thứ sáu hỏi:

“Căn cứ vào đâu?”

Ông ta đáp:

“Không có căn cứ.”

Một hồi im lặng.

Rồi mọi người cùng cười.

Thật ra, đó mới là cái *hại* của V.N.: nó làm cho người ta tưởng mình biết một điều mà mình hoàn toàn không biết. Nhưng đồng thời, đó cũng là cái *lợi* của V.N.: nó cho người đọc một trò chơi. Và chính cái lợi cộng với cái hại ấy làm thành cái *lợi hại*.

V.N. — một bút hiệu hoàn hảo?

Nếu mục đích của bút hiệu là để người ta *không biết mình là ai*, thì V.N. quả thật là một bút hiệu khá thành công.

Nó không nói rõ tên. Không nói rõ họ. Không nói rõ quê quán. Không nói rõ tuổi tác. Không nói rõ giới tính. Không nói rõ tôn giáo. Không nói rõ lập trường. Không nói rõ nghề nghiệp.

Nó chỉ để lại hai chữ. Nhưng hai chữ ấy lại đủ rộng để chứa cả một kho tưởng tượng.

Người đọc có thể thấy trong đó *Việt Nam*, nếu lòng họ đang hướng về quê hương.

Có thể thấy *Về Nguồn*, nếu họ đang nhớ một dòng sông cũ.

Có thể thấy *Vô Ngã*, nếu họ đang nghĩ đến Phật pháp.

Có thể thấy *Vị Ngã*, nếu họ đang đọc triết học.

Có thể thấy *Vầng Nguyệt*, nếu họ đang đọc thơ.

Có thể thấy *Vân Nương*, nếu họ đang thích một chút hương sắc nữ nhi.

Và cũng có thể thấy… *Vợ Nhằn*, nếu họ vừa mới cãi nhau với bà xã.

Bút hiệu vì thế chẳng còn là một cái tên nữa. Nó trở thành một *tấm gương.* Người đọc nhìn vào hai chữ V.N. và thấy… chính điều mình muốn thấy.

… Chắc phải hỏi Sherlock Holmes

Nhưng rồi, sau tất cả những cuộc điều tra tại quán cà-phê, quán nhậu, thư viện, phòng khách và những nhóm bạn văn, một câu hỏi vẫn còn nguyên: *V.N. thực sự là gì?*

Là *Việt Nam? Vì Nước? Về Nguồn? Vô Ngã? Vị Ngã? Vân Nương? Vầng Nguyệt? Vợ Nhằn? Vũ Nhỏ?*

Hay một cái tên mà không ai trong chúng ta nghĩ tới?

Là đàn ông? Là đàn bà? Là người Quảng Nam? Là người Nam California? Là một ông già? Một cô gái? Một nhà văn đã mất? Một người đang sống? Hay chỉ là một cái tên được đặt ra để cho người đời… đoán?

Đến đây, có lẽ những người ngồi quanh bàn cà-phê chỉ còn biết nhìn nhau.

Một người chậm rãi nói:

“Thôi, đừng đoán nữa.”

Người khác hỏi:

“Vậy làm gì?”

Ông ta đáp:

“Hỏi chính V.N.”

Mọi người lại im lặng.

Một ông bật cười:

“Nhưng hỏi V.N. thì biết hỏi ai?”

Không ai trả lời.

Cuối cùng, có người đề nghị:

“Chắc phải nhờ Sherlock Holmes.”

Tôi thấy đó là một ý kiến rất đúng.

Bởi vì với một vụ án mà thủ phạm chỉ để lại hai dấu vết **V.** và **N.**, không có hiện trường, không có nhân chứng, không có căn cước, lại có hàng chục lời khai mâu thuẫn nhau, thì ngay cả Sherlock Holmes có lẽ cũng phải ngồi xuống, gọi một ly cà-phê, châm một điếu thuốc, suy nghĩ hồi lâu rồi hỏi: "*Elementary, my dear Watson… nhưng V.N. là ai?*"

Và biết đâu, ở một góc quán nào đó, V.N. đang ngồi nghe tất cả, mỉm cười.

Hai chữ V.N. vẫn nằm im trên trang giấy.

Không nói gì.

Chính vì không nói gì, mà thiên hạ nói mãi không thôi.
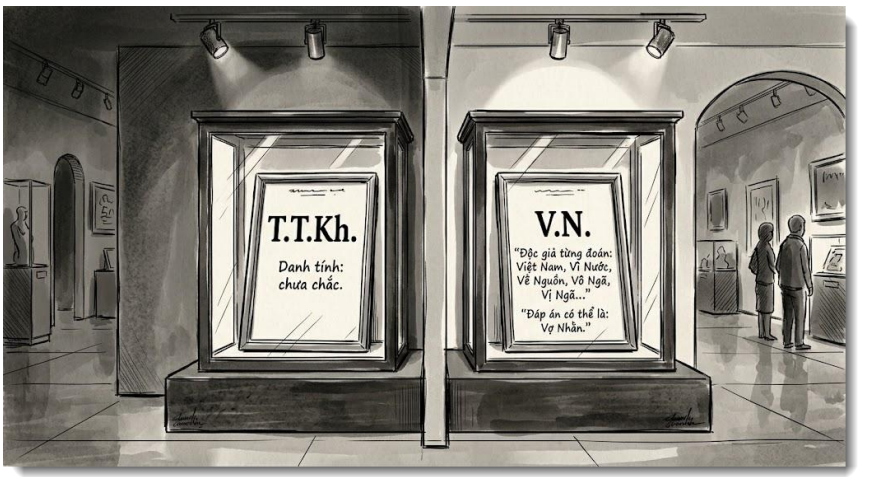
Ấy mới thật là… *lợi hại*.